

ברובה של רוב השדה, דהיינו בתשעה סאין, יוצא, שבחלק מן השדה היחס הוא יותר מרבע הקב לסאה. האם בכהאי גוונא, ימדדו עמה? תיקו.

בעי רבי ירמיה, אם היו מובלעים ברוב השדה, אך באופן המקשה על הזריעה, כגון שהיו מסודרים **כשיר** [צמיד], דהיינו בעיגול, קג-ב **מהו?** האם במקרה זה ימדדו עמה?

אם תימצי לומר, שנמדדים עמה, מה הדין כשהיו מסודרים **כשורה**, [לכל אורך השדה, ואינו יכול לזרוע כנגדה כי אם בדוחק] **מהו?** אם תמצי לומר, שנמדדים עמה, מה הדין אם היו מסודרים **כאיצטדינין** [קרני שור האיצטדין, דהיינו, שורה מעוקלת, המקשה יותר על הזריעה], **מהו?**

אם תמצי לומר שנמדדים עמה, מה הדין כשהיו מסודרים **כדרך עקלתון**, המקשה יותר על הזריעה, **מהו?**

תיקו. (22)

22. כל תיקו דממונא, קולא לנתבע. כלומר, למוכר. הלכך, בכל המקרים שהגמרא נשאה בהם בתיקו, מספק נמדדים עמה. **הראב"ד**.
אך **הרשב"א** כתב, "ויש אומרים, ספיקא הוי, וקיימא לן ממון המוטל בספק חולקים".
והקשה עליו הר"ן, הרי במקום שיש מוחזק לא אמרינן "ממון המוטל בספק חולקים", אלא "המוציא מחבירו עליו הראיה", וכאן המוכר מוחזק בקרקע?
ומבאר הר"ן, נפקא מינא במקרה שהלוקח עדיין לא פרע את המעות, ואף הוא מוחזק במעותיו, ובכהאי גוונא אם באו שניהם לקיים

אך אם יהיו מכונסים במקום אחד, אינם נמדדים עמה, ונחשבים כמקום בפני עצמו.

ודוקא כשיש בהן ארבעה קבין. אך פחות מכך, אף אם היו מכונסים במקום אחד נמדדים עמה (21).

אך **רב חייה בר אבא אמר** בשם **רבי יוחנן**: **והוא שמובלעין ברובה של שדה**.

כלומר, גם אם היו מפוזרים ביותר מחמשה קבין, הרי הם כרצופים, עד שיהיו מפוזרים ברוב השדה.

כגון, בשדה המכילה שלשים סאה, רובה הוא 16 סאה, אם כן, על חמשת הקבים להיות מפוזרים בתוך 16 סאה. דהיינו, רבע הקב לסאה.

בעי רב חייה בר אבא, רובן במעוטה, ומעוטן ברובה, מהו?

כגון, אם רובן של חמשת הקבים (כגון תשעה רבעי קב) היו מפוזרים במיעוטה של רוב השדה, דהיינו בשבעה סאין, ומיעוט חמשת הקבין (שבעה רבעי קב) היו מפוזרים

21. **רשב"ם**. אך לדעת **הראב"ד** אף בפחות מארבעה קבין, אם אין קב עפר מעורב ביניהם, הוי כ"סלע יחידי", ואמרינן לקמן "ואם היה סלע יחידי אפילו כל שהוא אין נמדדים עמה", אך כשיש עפר ביניהם, נכנסו בכלל "בית כור עפר".

והרשב"ם הקשה עליו, מאי שנא סלע יחידי מסלעים רבים המכונסים יחדיו? ויתבאר לקמן בסוגית "סלע יחידי".

ולדעת **רב האי גאון**, אם מובלעים בפחות מחמשה קבין, שיעורם ב"בית רובע". ויתבאר להלן בסוגיית "סלע יחידי".

הפסק עפר מלמטה, [פחות משלשה טפחים] ואותו צונמא [סלע] נמצא למעלה סמוך למיצר, או להיפך, עפר מלמעלה וצונמא מלמטה, מהו? האם אזלינן אחר העפר, או אחר הסלע?

וסליק בתיקו.

מתניתין:

האומר לחבירו, "בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל", כלומר, הריני מוכר לך שדה שיש בה בית כור מדויק, כמו שמודדים במידת החבל.

אם פחת כל שהוא, שלא היה בשדה זו בית כור מדויק, אלא מעט פחות, ינכה לו מן הדמים כשיעור הפחת (25). ואם הותיר כל

תנא, אם היה סלע יחידי, דהיינו, אם עמד סמוך השדה סלע בודד, והמוכר רוצה להתחיל למדוד את השדה משם, אפילו כל שהוא אין נמדד עמה (23).

וכמו כן, אם היה הסלע בתוך השדה, אלא שעמד סמוך למצר, אפילו כל שהוא, אין נמדד עמה.

בעי [הסתפק] רב פפא: אם היה הסלע סמוך למיצר, אלא מופסק עפר כל שהוא, פחות משלשה טפחים (24) בינתים, מהו? האם נחשב כ"סלע הסמוך למיצר", או כסלע שבתוך השדה?

וסליק בתיקו.

בעי רב אשי: אם תמצא לומר, שהפסק העפר בינתים נחשב כהפסק, מה דין אם היה

את המקח, חולקים.

23. שיטות הראשונים בדין "סלע יחידי":

שיטת הרשב"ם: סלע יחידי, הוא סלע שאינו מובלע בתוך השדה. ולכן אינו מתבטל כלפיה, ואינו נמדד עמה אפילו אם אין בו עשרה טפחים.

דעת רבינו תם: סלע יחידי, הוא סלע שיש לו שם בפני עצמו. "סלע פלוני". ומכיון שהוא חשוב בפני עצמו אינו בטל לשדה.

גירסת רב האי גאון: "אם היה סלע יחידי אפילו אין בו אלא בית רובע אין נמדד עמה", ובאורו, הא דאמרין, דסלעים מתבטלים לשדה, היינו דוקא ברסיסי סלעים, אבל סלע של בית רובע, שיש לו שם בפני עצמו אינו בטל לשדה, ואינו נמדד עמה.

שיטת הראב"ד: סלע יחידי אפילו כל שהוא אינו נמדד עמה, לא כל שהוא ממש, אלא אף על פי שהוא גבוה עשרה, אלא שאין בו בית ארבעת

קבין, (וכשיטתו הנזכרת לעיל, הערה 19, דסלעים הגבוהים עשרה, אם אין בהם בית ארבעת קבין, נמדדים עמה), והטעם, מפני שהוא כמו עמוד. ויש לו שם בפני עצמו.

אבל אם היו שנים ושלשה, ועפר ביניהם, הרי הם נכנסים בכלל בית כור עפר, ונמדדים עמה.

שיטת הרא"ם: סלע יחידי, פירושו אבן אטום, דהיינו, אבן שאינו יכול לפוררה ולהפרידה מן הקרקע. ולכן אפילו כל שהוא אינו נמדד עם השדה.

24. הרשב"ם. אך בירושלמי כתב, "כל שהמחרישה מסבבתו, זהו באמצע".

25. הקשו התוספות, מדוע ינכה, הרי הלוקח יכול לטעון, על דעת כן לא קניתייה?

ולכן העמידו התוספות, במקרה שהלוקח נמצא בתוך השדה, וראה אותה, אלא שלא ידע את מידתה בבירור.

שהוא, יחזיר" (26).

ואם אמר "בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר",

אפילו פחת רובע הקב לסאה [סאה = ששה קבין, א"כ רובע הקב הוא 1:24 מסאה, ובבית כור, המכיל שלשים סאה, 5.7 קבין], או הותיר רובע הקב לסאה, הגיעו.

אך אם פחת או הוסיף יותר מכאן, יעשה השבון.

דהיינו, יחשב את כל מה שיתר על כור, (כולל את רובעי הקב), ויחזיר.

ובמקרה שהותיר (27) מה הוא [הלוקח] מחזיר לו?

מעות. כלומר, אינו יכול להחזיר לו את הקרקע, אלא חייב לקנותה מאת המוכר.

ואם רצה המוכר, מחזיר לו קרקע.

ולמה אמרו "מחזיר לו מעות"?

כדי לייפות כחו של מוכר, שלא יחזיר לו קרקע מועטת שאינה ראויה לכלום. לכן כפו על הלוקח לקנותה (28).

דעת כן קנה, שיחזיר לו את המותר, או ינכה לו את העודף.

ויש שפרשו, מכיון שאמר לו "מידה בחבל", כונתו, לפי מידת החבל, ואם יחסר או יותר, ינכה או יחזיר.

ודעת הרמב"ן, הא דאמרינן "כל דבר שבמנין חוזר", אין פירושו שהמקח בטל בדוקא, אלא, פעמים בטל ופעמים קנה ומשלים. והדבר תלוי, בדבר ששייך בו השלמה, כגון בנידון דידן, קנה ומשלים. אך בדבר שלא שייך בו השלמה, כגון שאמר לו, כלי בנפח מסויים אני מוכר לך, ונמצא שהיה בנפח אחר, אזי בטל המקח.

27. אך במקרה שפחת לו מבית כור, המוכר מחזיר ללוקח מעות. ואין מחייבים אותו לתת לו קרקע משדה אחרת. הרשב"ם.

ובלבד שהשדה עדיין נקראת "בית כור", אך אם פחת יותר מכך, בטל המקח. דמכל מקום "בית כור" אמר לו. הר"ן.

28. ודוקא אם לא הוולה הקרקע, או התיקרה. אך אם הוולה או התיקרה, אין כופין את הלוקח לקנות כשעת היוקר. גמרא.

ומתחילה היה יודע שאין המידה מכוונת כל כך, שלא יהיה פחות או יותר, ועל דעת כן קנה, שיחזיר לו את המותר, או ינכה לו את העודף.

26. הקשה הרשב"ם, הרי קיימא לן, "כל דבר שבמנין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר", כלומר, אם סיכמו ביניהם על מידה מדויקת, וחסר ממנה משהו, המקח בטל.

ואם כן, מדוע כאן המוכר מנכה מן הדמים או מחזיר, ולא אמרינן דהוי מקח טעות?

ומבאר הרשב"ם, קרקע שאני, דקים להו לרבנן שהלוקח רוצה לקנות מה שימצא לפי המדה. הן חסר והן יתר, ואם יחסר ישלים לו המוכר.

ובתוספות הקשה עליו, הרי בגמרא בקידושין (מב ב) מבואר להדיא, דאף בקרקע הדין כך? (ועיין רש"ש בבא מציעא נו ב בישוב שיטת הרשב"ם).

ולכן כתבו התוספות, הא דאמרינן "כל דבר שבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר", היינו במקרה שמדד, והטעהו במדידה. אך כאן, עדיין לא מדדו. ומתחילה היה יודע שאין המידה מכוונת כל כך, שלא יהיה פחות או יותר, ועל

ורק **אם שׁייר** [כלומר, אם המוכר הוסיף ללוקח על בית כור] **בשדה בית תשעה קבין**, והוא מקום חשוב לשדה בפני עצמו⁽²⁹⁾, **ובגינה בית חצי קב, וכדברי רבי עקיבא בית רובע⁽³⁰⁾, מחזיר לו את הקרקע⁽³¹⁾.**

ובמקום שאמרו "יעשה חשבון", או "יחזיר קרקע", **לא את הרובע בלבד** [כלומר, לא רק את מה שהותיר על רובע הקב לסאה] **הוא מחזיר אלא את כל המותר⁽³²⁾.**

גמרא:

במשנה מבואר, שאם אמר "בית כור ... מידה בחבל", ודאי כוונתו לבית כור מדויק. וכן, אם אמר "בית כור... הן חסר הן יתר",

ודאי כוונתו לשטח הקרוב לבית כור.

מסתפקת הגמרא: **איבעיא להו**, אם אמר "בית כור אני מוכר לך" **סתמא**, ולא אמר "מידה בחבל", או "הן חסר הן יתר". **מאי?**

ופשטינן: **תא שמע**, [בא ושמע מה ששנינו בענין זה במשנה]: "האומר לחבירו **בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל**, פחות כל **שהוא ינבה**, יתר כל **שהוא יחזיר**".

ומדוייק, דוקא אם אמר לו "מידה בחבל" חייב להחזיר, **הא אם אמר לו סתמא**, כהן **חסר הן יתר דמי**.

ודחינן: **אימא סיפא**, "ואם אמר לו הן חסר הן יתר, **אפילו פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו**",

מפסיד בכך.

ואם ירצה המוכר קרקע, יחזיר לו קרקע, כדינו, שהרי לא קנה אלא בית כור.

2. אך במקרה שהקרקע הוזלה או התיקרה, אין כופין את הלוקח לקנות כשעת היוקר, אלא מחזיר לו את הקרקע. (אמנם אם המוכר מסכים למכור לו כשעת הזול, חייב לקנותה ממנו, כיון שאז אינו מפסיד כלום).

ג. הותיר יותר מתשעה קבין: יחזיר לו הלוקח את הקרקע.

ד. פחת יותר מבית רובע: המוכר מחזיר ללוקח את המעות. (ובלבד שהשדה עדיין נקראת "בית כור", אך יותר מכך, בטל המקח). **רשב"ם**. ועל פי הגמרא. והראשונים.

32. על פי **הרשב"ם**. אך דעת **הרא"ם**, דקאי רק אסיפא. כלומר, רק במקום שחייב להחזיר לו קרקע, אמרינן, שמחזיר לו גם את כל הרבעים. אך במקום שאינו מחזיר לו קרקע אלא מעות, אינו מחזיר לו אלא את המותר על הרבעים. ולא

29. כמבואר בריש מסכתין (דף יא א), "ולא את השדה עד שיהיו בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה". דהיינו, מקום חשוב בשדה הוא כשיש בו תשעה קבין.

30. כמו שנתבאר שם, "ולא את הגינה, עד שיהיה בה חצי קב לזה וחצי קב לזה, רבי עקיבא אומר: בית רובע". דהיינו, מקום חשוב בגינה הוא חצי קב, או לרבי עקיבא, רובע.

31. סיכום הדינים:

א. אם הותיר או פחת מבית רובע: הגיעו.

ב. הותיר יותר מבית רובע, ופחות מתשעה קבין:

1. במקרה שהקרקע לא הוזלה, או התיקרה, כופין את הלוקח לתת כרצון המוכר, אם ירצה המוכר מעות, יתן לו. דתקנת חכמים היא, כיון שלמוכר אין מה לעשות בקרקע זו, שאין בה שיעור כשדה בפני עצמה. וגם הלוקח אינו